

WPROWADZENIE

W 2025 roku Uniwersytet Mikołaja Kopernika obchodzi 80-lecie swojego istnienia i działania. Rocznicze zawsze są dobrą okazją do pewnych podsumowań. Niniejszym zeszytem wpisujemy się częściowo w retorykę jubileuszu. Chcemy jednak skoncentrować uwagę na określonej części społeczności Uniwersytetu – na kobietach-akademiczkach powiązanych z jednostką organizacyjną, którą reprezentujemy, a którą roboczo nazywamy „toruńską pedagogiką”. To określenie może być rozumiane z jednej strony jako wyraz naszej naukowej tożsamości zbiorowej, ale z drugiej – jego użycie ma walor praktyczny. W przeszłości jednostki organizacyjne powiązane z pedagogiką przyjmowały bowiem różne nazwy: Katedra Pedagogiki, Instytut Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki, Wydział Nauk Pedagogicznych i wreszcie obecna – Instytut Nauk Pedagogicznych.

W 2020 roku powstała w naszej jednostce inicjatywa dotycząca przywrócenia pamięci, ale też uczynienia widzialnymi kobiet, które były na różne sposoby powiązane z naszą jednostką. Nazwałyśmy ten projekt „Badaczki toruńskiej pedagogiki” i postawiłyśmy sobie dwa cele naukowe: /1/ Rozpoznanie wkładu naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego kobiet związanych z toruńską pedagogiką w rozwój dyscypliny i jednostki oraz /2/ Rozpoznanie dynamiki i specyfiki karier zawodowych i naukowych kobiet zatrudnionych na toruńskiej pedagogice od roku 1945 do chwili obecnej (<https://www.pedagogika.umk.pl/torunskie-pedagogozki/opis-projektu/wykaz-torunskich-badaczek/o-projekcie/>). Od tego czasu staramy się sukcesywnie realizować postawione cele. Efektem dotychczasowych prac jest m.in. strona projek-

tu: <https://www.pedagogika.umk.pl/torunskie-pedagogzki/>, na której prezentujemy dotychczas opracowane biogramy i zebrane materiały na temat kobiet związanych z naszą jednostką. Niniejszy numer jest kolejnym krokiem w tym kierunku. Nie jest to opracowanie kompleksowe, a raczej kolejna częśćka w tym wielowątkowym i zróżnicowanym pod wieloma względami projekcie.

W zeszycie, który oddajemy do rąk czytelniczek i czytelników, zgromadzono sześć artykułów, które pokazują zróżnicowane podejścia do realizacji celów założonych w projekcie.

Pierwszy artykuł, autorstwa Violetty Kopińskiej, Dagny Dejny i Katarzyny Wasilewskiej-Ostrowskiej, to próba spojrzenia na obecność kobiet-akademiczek toruńskiej pedagogiki od momentu jej powstania na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika do 2006 roku, czyli przez 61 lat. Co prawda przedstawione tam analizy niewiele mówią o indywidualnych historiach kobiet, ale też nie takie zadanie postawiły sobie autorki. Artykuł jest częściową realizacją drugiego ze wskazanych wyżej celów naszego projektu, a jednocześnie tłem dla kolejnych projektowych analiz. Dyskusja na temat obecności/nieobecności kobiet wymaga pewnych ustaleń. Jeśli mówimy, że naukowczyń było mało/dużo, to ustalmy, ile faktycznie ich było w porównaniu do mężczyzn w poszczególnych latach. Jeśli mówimy, że więcej/mniej było kobiet z określonymi stopniami i tytułami lub wskazujemy na mniejszą/większą dynamikę awansów naukowych, to prześledźmy, jak to faktycznie wyglądało. I właśnie tego dotyczy ten tekst.

Kolejne artykuły na różny sposób wpisują się w pierwszy ze wskazanych wyżej celów.

Wioletta Kwiatkowska w swoim tekście sięga do innowatorek edukacji. Omawia rolę badaczek w rozwoju edukacji wspomaganej technologią. Wychodząc od nakreślenia tła tej problematyki oraz przedstawienia sylwetek wybranych naukowczyń XX i XXI wieku, które tworzyły fundamenty nowoczesnych rozwiązań edukacyjnych i technologicznych, prezentuje również naukowczynie z UMK. Wspomina Elżbietę Zawacką i Aleksandrę Skarbińską jako postaci historyczne, związane z toruńską pedagogiką i lokujące się wśród edukacyjnych innowatorek. Do tego grona dołącza współczesne znakomite akademiczki – Beatę Stachowiak-Panske, Dorotę Siemieniecką i Agnieszkę Hamerlińską.

Kontynuacją tej tematyki jest tekst autorstwa Doroty Siemienieckiej i Małgorzaty Skibińskiej poświęcony Aleksandrze Skarbińskiej, doktorce nauk matematycznych (1985), która pracowała w Instytucie Pedagogiki od 1995 do 2006 roku. Jej działania miały charakter nowatorski i przyczyniły się do popularyzacji informatyki i jej narzędzi w pedagogice. Skarbińska zajmowała się tworzeniem oprogramowania edukacyjnego skierowanego do dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Ze wspomnień przedstawionych w tym tekście wyłania się jej „żywy” obraz – cechującej się wysokim profesjonalizmem nauczycielki akademickiej, mentorki, osoby wspierającej i motywującej studentki i studentów, ale też osoby z nią współpracujące.

W pierwszy cel naukowy projektu „Badaczki toruńskiej pedagogiki” wpisuje się również artykuł Kingi Majchrzak-Ptak oraz Izabeli Symonowicz-Jabłońskiej. Autorki analizują biografię i działalność naukowo-dydaktyczną Waławy Świętek, która od roku 1978 przez 17 lat pracowała na toruńskiej pedagogice. Obszarem jej zainteresowania była pedagogika wczesnoszkolna, metodyka nauczania języka polskiego w klasach I–III szkoły podstawowej, ze zwróceniem szczególnej uwagi na znaczenie sztuki i obcowanie z jej przejawami w kształtowaniu przestrzeni do wieloaspektowego uczenia się. Autorki w swoim artykule zakładają, że doświadczenia tej akademickiej, praktyczki, nauczycielki, działaczki społecznej i oświatowej mogą stanowić źródło biograficznego uczenia się, a także być inspiracją do (auto)refleksji o charakterze pedeutologicznym.

Artykuł Sary Jabłońskiej odkrywa z kolei postać Haliny Żuchowicz, zatrudnionej na toruńskiej pedagogice od 1974 roku przez kolejnych 16 lat i drugiej po Marii Lipowskiej kobiety, która obroniła doktorat podczas pracy w Toruniu. Jej działalność naukowa dotyczyła problematyki rozwoju i wychowania dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

Tom zamyka tekst Danuty Martínez. Autorka bierze na warsztat dorobek naukowy Marioli Chomczyńskiej-Rubachy, związanej z toruńską pedagogiką w latach 2006–2017, koncentrując się na trzech jej monografiach i na tej podstawie ukazując potencjał i ograniczenia generatywnej sztucznej inteligencji, a konkretnie ChataGPT.

Dziękuję wszystkim autorkom oraz recenzentkom i recenzentom za wkład w powstanie tej publikacji. Podziękowania kieruję również w stronę redaktorki naczelnej AUNC Pedagogika dr Joanny Cukras-Stęłagowskiej, która z dużą otwartością zaakceptowała inicjatywę powstania niniejszego numeru tematycznego i aktywnie uczestniczyła w całym procesie przygotowywania publikacji. Wybór czasopisma do publikacji zeszytu tematycznego nie był przypadkowy. To pismo ściśle związane z toruńską pedagogiką. Jego początki sięgają roku 1971, wówczas ukazał się zeszyt 1 w ramach serii Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Pedagogika. Od roku 1973 do 2004 kolejne tomy wydawane były pod nazwą *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Pedagogika*. Po krótkiej przerwie czasopismo wznowiło swoją działalność w 2008 roku pod nazwą *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika* (https://apcz.umk.pl/AUNC_PED/about). To właśnie w tym czasopiśmie niejednokrotnie publikowały swoje teksty naukowe osoby, których biografie i twórczość odkrywamy, przywracamy pamięć, czynimy widzialnymi. Wydaje się więc, że to idealne miejsce dla podejmowanej przez nas problematyki.

Violetta Kopińska